

ชื่อเรื่อง เครือข่ายสหกรณ์นิคมเชิงคุณค่า

โดย ทีมวิจัยส่วนจัดนิคมสหกรณ์ สำนักจัดตั้งและส่งเสริมสหกรณ์

ปี 2552

บทคัดย่อ

เครือข่ายสหกรณ์นิคมเชิงคุณค่า เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ภายใต้ชุดโครงการวิจัยการขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1) สำรวจข้อมูลพื้นฐานสำหรับการจัดทำแผนพัฒนาสหกรณ์นิคม 2) สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาสหกรณ์นิคม 3) ทดลองพัฒนารูปแบบสหกรณ์นิคมเชิงคุณค่า 4 แห่ง 4) พัฒนาตัวแบบฐานข้อมูล ศักยภาพและการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่สหกรณ์ทดลอง 1 แห่ง โดยมีกระบวนการวิจัยแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน คือ 1) การรวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลรายสหกรณ์ เพื่อใช้ประกอบการจัดทำแผนแม่บทโดยทีมงานนิคมสหกรณ์ 2) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาสหกรณ์นิคมเชิงคุณค่า แก่ผู้นำสหกรณ์ ผู้อำนวยการ หัวหน้านิคมสหกรณ์ และผู้อำนวยการส่วนจัดนิคมสหกรณ์ 3) การจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาสหกรณ์นิคม ในการดำเนินการจะเป็นไปในลักษณะของการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม จากผู้เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายสหกรณ์และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ 4) การพัฒนาตัวแบบสหกรณ์นิคมเชิงคุณค่า ในสหกรณ์ที่คัดเลือกให้เป็น “ตัวแบบ” 4 สหกรณ์ โดยการพัฒนาจะเริ่มจากการจัดทำแผนกลยุทธ์และแผนดำเนินการที่คำนึงถึงแผนชุมชนและที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นไปภายใต้กรอบแนวคิดสหกรณ์นิคมเชิงคุณค่า 5) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสหกรณ์นิคม ทีมวิจัยตัวแบบสหกรณ์นิคม 4 สหกรณ์ เพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาตามกรอบแนวคิด “สหกรณ์นิคมเชิงคุณค่า” และการเชื่อมโยงกับภาคีพันธมิตร 6) การพัฒนาตัวแบบฐานข้อมูลศักยภาพและการใช้ประโยชน์ที่ดินในสหกรณ์ตัวแบบ 1 แห่ง ภายใต้ทีมที่ปรึกษา/ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำแผนที่ GIS (Geographic Information System : ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์)

จากการรวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลรายสหกรณ์ พบว่ามีสหกรณ์นิคมที่จดทะเบียนในระบบของกรมส่งเสริมสหกรณ์ทั้งสิ้น 93 สหกรณ์ มีจำนวนสมาชิกสหกรณ์ประมาณ 180,000 ราย และสมาชิกประกอบอาชีพอยู่ในพื้นที่ประมาณ 150,000 ราย อาชีพหลักของสมาชิก ได้แก่ การทำนา ทำสวน ทำไร่ ฯลฯ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาสหกรณ์นิคมแก่ผู้นำสหกรณ์และหัวหน้านิคมสหกรณ์ เจ้าหน้าที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องใน

การพัฒนาสหกรณ์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็น ซึ่งข้อมูลบางส่วนที่ได้จากการจัดทำเวทีทำให้ได้ทราบถึงประเด็นสำคัญที่หน่วยงานภาครัฐต้องนำไปปรับปรุง หรือเพิ่มเติมแผนงานโครงการ ที่จะนำมาพัฒนาสหกรณ์นิคม จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาการกำหนดแผนงานโครงการพัฒนาสหกรณ์นิคมจะเป็นการกำหนดจากบนลงสู่ระดับล่าง แต่ผลจากการทำเวทีร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทำให้ทราบว่าแผนงาน โครงการในการพัฒนาสหกรณ์นิคม ที่จะประสบผลสำเร็จได้ จำเป็นต้องมาจากการกำหนดแผนงาน โครงการ วิธีปฏิบัติร่วมกันระหว่าง ผู้นำสหกรณ์และหัวหน้านิคมสหกรณ์ เจ้าหน้าที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การแปลงแผนงาน/โครงการสู่การปฏิบัติได้นั้น ผู้กำหนดแผนจะต้องมีบทบาทในการขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ ดังนั้น (ร่าง) แผนแม่บทการพัฒนาสหกรณ์นิคม จึงเกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสหกรณ์นิคมได้ร่วมกันกำหนดแนวทาง ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง การพัฒนาตัวแบบ ฐานข้อมูลศักยภาพและการใช้ประโยชน์ที่ดินในสหกรณ์ตัวแบบ 1 แห่ง เป็นการทดลองศึกษาว่าปัจจุบันสมาชิกสหกรณ์นิคมส่วนใหญ่ที่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินจากกรมส่งเสริมสหกรณ์มีการใช้ประโยชน์ในที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์มาเป็นเครื่องมือในการวางแผนการส่งเสริมสหกรณ์สำหรับกรมส่งเสริมสหกรณ์ และเป็นเครื่องมือช่วยในการบริหารการดำเนินงานของสหกรณ์ ซึ่งประเด็นสำคัญที่จะทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ในที่ดินของสมาชิก ได้แก่ 1) กรมฯ กำหนดนโยบายในการส่งเสริมสหกรณ์นิคม โดยขับเคลื่อนแผนแม่บทการพัฒนาสหกรณ์นิคม ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาสหกรณ์นิคมด้านการเพิ่มองค์ความรู้ด้านระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (แผนที่ GIS) ให้กับบุคลากรกรมส่งเสริมสหกรณ์ ทั้งระดับส่วนกลางและระดับพื้นที่ รวมถึงเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรของสหกรณ์นิคมให้มีองค์ความรู้ เพื่อรองรับแนวทางการพัฒนาของกรมส่งเสริมสหกรณ์ 2) สำนักจัดตั้งและส่งเสริมสหกรณ์ สามารถนำข้อมูลการใช้ประโยชน์ในที่ดินของสมาชิก มาใช้ประโยชน์ในการวางแผนงาน และจัดโครงการ เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ 3) สามารถขยายผลการจัดทำแผนที่ GIS สู่สหกรณ์นิคมทั่วประเทศ โดยเพิ่มองค์ความรู้ด้านการจัดแผนที่ GIS ให้กับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ทั่วประเทศและบุคลากรสหกรณ์นิคม เพื่อใช้ประโยชน์ในแผนที่ GIS